

17-23 oktyabr 2019-cu il

İSLAM DÜNYANIN BÖYÜK ALİMİ

Bu günlərdə Azərbaycanın elmi ictimaiyyətinə ağır itki üz verdi. Görkəmli şərqşünas alim, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının haqiqi üzvü, Əməkdar elm xadimi, professor Vasim Məmmədəliyev dünyasını dəyişdi. Haqiqətən, xalqımız üçün böyük itkidir. Vasim müəllim elə insanlardan idi ki, onun haqqında keçmiş zamanda danışmaq çətindir. Mən bu yazını onun 70 illik yubileyi münasibətilə (avqust 2012-ci il, “İqtisadiyyat” qəzeti) qələmə almışdım. İndi oxuduqca, düşüünürəm ki, yazdıqlarım elə bu günlə də səsləşir. Tək bir şeydən başqa... İndi həmin sözləri, cümlələri sətir-sətir keçmiş zamana çevirmək lazımdır... Amma yox, Vasim müəllim haqqında hələ keçmiş zamanda danışa bilmirəm. Yəqin ki, nə vaxtsa danışaram. İndi isə 7 il əvvəl yazdığım yazını bu gün olduğu kimi sizlərə çatdırmaq istərdim.

Müdrək insan, gözəl ailə başçısı, dəyərli ziyalı, görkəmli şərqşünas alim, qayğıkeş müəllim... Klassik Azərbaycan poeziyasının nadir bilicisi idi Vasim müəllim. İnsanları muğam incilərinə hörmət etməyə, onları düzgün ifa etməyə çağırırdı. Onun çıxışları milli mənəviyyətin qorunmasına, müğam sənətimizə, klassik poeziyamıza xidmət edir, onları yad ünsürlərdən, düzgün olmayan tələffüzlərdən, xallardan qoruyurdu. Təkcə Qurani-Kərimin Azərbaycan dilinə tərcüməsində iştirak etməsi Vasim müəllimin bu xalqın tarixində onun layiqli övladı kimi qalmasına bəs edir.

Vasim müəllim bu gün aramızda olmasa da, yeri həmişə görünəcək. Onun əziz xatirəsi onu tanıyanların, doğmalarının, dostlarının, tələbələrinin qəlbində daim yaşayacaq.

Allah rəhmət eləsin!

Azərbaycan elmi ictimaiyyətinə ağır itki üz vermişdir. Görkəmli şərqşünas alim, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının haqiqi üzvü, Əməkdar elm xadimi, Bakı Dövlət Universitetinin ərəb filologiyası kafedrasının müdiri, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərdi təqaüdcüsü, filologiya elmləri doktoru, professor Vasim Məmmədəliyev 2019-cu il oktyabrın 13-də ömrünün 77-ci ilində vəfat etmişdir.

Vasim Məmmədəli oğlu Məmmədəliyev 1942-ci il avqust ayının 27-də Bakı şəhərində anadan olmuşdur. Orta məktəbi bitirdikdən sonra o, 1959–1964-cü illərdə Azərbaycan Dövlət Universitetinin şərqşünaslıq fakültəsində ali təhsil almış, 1964-cü ildə universitetin əyani aspiranturasına daxil olmuş və Tbilisiyə ezam edilərək 1967-ci ildə orada aspiranturanı bitirmişdir. Əmək fəaliyyətinə 1968-ci ildən etibarən Azərbaycan Dövlət Universitetində başlayan Vasim Məmmədəliyev 1981–1991-ci illərdə burada şərqşünaslıq fakültəsinin dekanı, 1991–1992-ci illərdə universitetin humanitar fakültələr üzrə prorektoru, 1993–2018-ci illərdə ilahiyat fakültəsinin dekanı vəzifələrində çalışmış, 1991-ci ildən ömrünün sonunadək ərəb filolo-

İlham Əliyev, Mehriban Əliyeva, Əli Əsədov, Oqtay Əsədov, Ramiz Mehdiyev, Əli Əhmədov, Eldar Əzizov, Fərah Əliyeva, Ceyhun Bayramov, Akif Əlizadə, İsa Həbibbəyli, Nizami Cəfərov, Gövhər Baxşəliyeva, Teymur Kərimli, Elçin Babayev.

Dünya böyükdür, nəhəng-nəhəng qitələrdən ibarətdir. Ancaq dünya Yaxın Şərqdə göz açmış, dilə gəlmişdir. Təsəvvürə gətirin ki, bütün peyğəmbərlər Yaxın Şərqdə doğulmuş, bütün Allah kəlamı kitabları – “Avesta”, “Tövrat”, “İncil” və sonuncu müqəddəs kitabımız “Qurani-Kərim” Yaxın Şərqdə yazılmışdır. Tarix də Şərqdən başlamışdır, desəm, yəqin ki, səhv etməm. Avropa alimləri də tarixin ilk fəslini Şərqlə, xüsusən Yaxın Şərqlə başlamışlar. Təsədüfi deyil ki, Babil dövlətləri, Misir, Midiya, Mesopotamiya, Yunanıstan bəşər tarixinin əlifbası sayılırlar. Fəxr edirik ki, Vətənimiz Azərbaycan da Yaxın Şərqin ən zəngin tarixi olan ölkələrindən biridir. Azərbaycan tarixini, mədəniyyətini Bəhmənyar və Tusi kimi alimlər, dağdan uca Dədə-Qorqud abidəsi, Nizami, Xəqani, Nəsimi, Füzuli, Xətai kimi şeir-sənət zirvələri əzəmətə mindirib. Orta əsrlərdən isə dünyada şərqşünaslıq elmi yaranıb, zənginləşib, təkmilləşib. Heç şübhəsiz, Azərbaycan şərqşünaslığının yaranmasında, onun nüfuzlu elmə çevrilməsində böyük tarixçi və şərqşünas alimlərimizin - akademik Əbdülkərim Əlizadənin, akademik Ziya Bünyadovun xidmətlərini minnətdarlıqla qeyd etmək lazımdır. Sevindirici haldır ki, bu gün

Azərbaycan şərqşünaslığı adlarını çəkdiyim şərqşünas alimlərimizin layiqli davamçısı, akademik Vasim Məmmədəliyevin yaradıcılığında, tədqiqatlarında daha da mükəmməlləşir. Vasim müəllim Azərbaycan xalqının milli sərvətidir. XX əsrdə Azərbaycan xalqı çox böyük ziyalılar yetişdirib, artıq XXI əsrdən 19 il keçib. Bu ziyalıların ən yüksək səviyyədə olanları Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının ədəbiyyatımızı, musiqimizi, mədəniyyətimizi, ümumiyyətlə humanitar elmləri dünya səviyyəsinə qaldıran akademikləridir. Üzeyir Hacıbəyov, Səməd Vurğun, Qara Qarayev, Mirzə İbrahimov, Əbdülkərim Əlizadə, Həmid Araslı, Əlisəhbət Sumbatzadə, Ziya Bünyadov, Aida İmanquliyeva... Bu alimlər içərisində Vasim Məmmədəliyev də var. Elə bu kifayətdir ki, Vasim müəllimin yaradıcılığı haqqında deyilən sözlərə yekun vurulsun. Mən Vasim müəllimi uzun illərdir tanıyıram. İslam aləminin ən dəyərli alimlərindəndir. Vasim müəllim milli-mənəvi dəyərlərimizi dünyanın ən yüksək tribunallarından təmsil edir. Biz qloballaşan dünyada, İslam dünyasına haqsız hücumların olduğu bir dövrdə yaşayıyıq. Bu haqsız hücumlara cavab vermək təkcə siyasətçilərin öhdəsinə düşmür, bu hücumlara cavab

vermək şərqşünas alimlərin də vacib vəzifələrindən sayılır. Vasim müəllimi dünyanın harasına göndərsən o, həmin yerdə alimlər arasında parlayar. Çünki o, sözün əsl mənasında, alimdir, əsl ziyalıdır. Vasim müəllim elmdə Fərhad kimi küllüng vuran, bununla da özünəməxsus elm yolu açan nadir alimlərdəndir. O, mənəvi saflığın, milli qürurun, milli-mənəvi dəyərlərin, xeyirxahlığın, alicənablığın, nəhayət İslam dininin bayraqdadır. Vasim müəllimin elmi potensialı əsasları barədə baxışları böyük bir məktəb, böyük bir xəzinədir. Mənim fikrimcə, dövləti qorumaq üçün ilk növbədə milli-mənəvi dəyərləri qorumaalıyıq. Əgər dövlət varsa, milli-mənəvi dəyərləri yoxsa, o, dövlət deyil. Dövlətin gücü onun iqtisadi qüdrəti ilə yansa, milli-mənəvi dəyərləri ilə ölçülür. Vasim müəllimin millət qarşısında ən böyük xidmətlərindən biri də milli-mənəvi dəyərlərimizi çox mükəmməl və savadlı şəkildə qorumağıdır. Vasim Məmmədəliyev İslam aləminin incəliklərinə, dərinliklərinə yaxından bələd olan bir alimdir. Vasim müəllim heç vaxt şöhrətpərəst olmayıb, çünki o, insanlıq tərbiyəsini Qurani-Kərimdən, Peyğəmbər əley-

Vasim Məmmədəli oğlu Məmmədəliyev

logiyası kafedrasına rəhbərlik etmişdir.

Vasim Məmmədəliyev 1968-ci ildə namizədlik, 1974-cü ildə doktorluq dissertasiyaları müdafiə etmiş və 1979-cu ildə professor elmi adını almışdır. O, 2001-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir tələblər səviyyəsinə yüksəldilməsində onun müstəsna xidmətləri vardır. Alimin ərəb dilçiliyinin aktual problemlərinin sistemli öyrənilməsinə həsr olunan və qədim mənbələrə istinadla ərəb dilçilik elminin əsas inkişaf yollarını dolğun işıqlandıran fundamental tədqiqatları dünya şərqşünaslığına töhfə kimi qəbul edilmişdir. Yeni mülahizələrlə zəngin həmin araşdırmalarında alim, eyni zamanda, Azərbaycanda dilçilik ənənəsinin çoxəsrlik tarixə malik olduğunu xüsusi vurğulamışdır.

Geniş erudisiyalı alim Vasim Məmmədəliyev, həmçinin Şərq filologiyası və poeziyasının, İslam tarixi və fəlsəfəsinin ayrı-ayrı sahələrinə dair əsərlərin müəllifi kimi tanınmışdır. “Qurani-Kərim”in Azərbaycan dilinə tərcüməçilərindən biri olaraq onun ölkəmizdə ilahiyatın və islamşünaslığın yenidən dirçəlməsində özünəməxsus xidmətləri vardır. Vasim Məmmədəliyev elmi yaradıcılığını pedaqoji fəaliyyəti

ilə ahəngdar surətdə uzlaşdır-muş, yarım əsrlik bir dövr ərzində Bakı Dövlət Universitetində yüksəkixtisaslı kadrların hazırlanması üçün bilik və bacarığını əsirgəmədən böyük qüvvə sərf etmişdir. Keçmiş Sovetlər Birliyində Azərbaycanın ərəbşünaslığın ən qabaqcıl mərkəzlərindən birinə çevrilməsində mühüm əməyi olan alimin bu çoxsaylı yetirmələri Azərbaycanda və onun hüdudlarından kənarda ölkəmizi daim uğurla təmsil etmişlər.

Vasim Məmmədəliyevin elmi axtarışlarının nəticələri 30-dan artıq kitabda və 600-ə yaxın elmi, publisistik məqalədə əksini tapmışdır. Onun rəhbərliyi ilə 50-dən çox fəlsəfə və elmlər doktorları hazırlanmışdır. Alimin dünyanın müxtəlif ölkələrində beynəlxalq simpozium, konfrans və forumlardakı çıxışları elmi dairələr tərəfindən rəğbətlə qarşılanmışdır. Ərəb dilçiliyi və ilahiyatla bağlı çoxsaylı sanballı tədqiqatları layiqincə dəyərləndirilən şərqşünas bir sıra ölkələrin mötəbər akademik elmi qurumlarına üzv seçilmişdir.

Akademik Vasim Məmmədəliyevin uzunmüddətli səmərəli fəaliyyəti lazımunca qiymətləndirilmişdir. O, elmin və təhsilin inkişafında xidmətlərinə görə müstəqil Azərbaycan Respublikasının ali dövlət təltiflərindən olan “Şöhrət” və “Şərəf” ordenlərinə layiq görülmüşdür. Görkəmli alim və pedaqoq, əsl ziyalı və səmimi insan Vasim Məmmədəli oğlu Məmmədəliyevin xatirəsi onu tanıyanların qəlbində həmişə yaşayacaqdır.

Allah rəhmət eləsin!

hüssələmin hədislərindən və Həzrət Əlinin müdrək kəlamlarından alıb. Sadəlik, təvazökarlıq, xeyirxahlıq, nəciblik, layəqət, hörmət, sədaqət onun qanına, canına, iliyinə hopmuşdur. Təkrar edirəm ki, Vasim müəllim milli sərvətdir. Milli sərvəti də qorumaq lazımdır. Bu da təsadüfi deyil ki, cənab prezident insan kapitalına yüksək qiymət verir. Hər bir sahənin insan kapitalı var. Çox təəssüf ki, Vasim Məmmədəliyev kimi insanlar azdır.

O, dost kimi, insan kimi, ailə başçısı kimi də cəmiyyətdə böyük nüfuz qazanmışdır. Milyonların ola bilər, amma cəmiyyətdə nüfuzun olmaz. Nüfuz qazanmaq, millətin önündə getmək hər adama nəsis olmur, kimə nəsis olubsa onu xoşbəxt adlandırmaq olar. Vasim müəllim Azərbaycanda da, dünyada da bu xoşbəxtlərdəndir.

Heç şübhəsiz ki, Vasim müəllimin bir ziyalı, əsl vətəndaş kimi formalaşmasında mənsub olduğu nəslin, kökün, yetişdiyi sağlam ailə mühitinin böyük rolu olmuşdur. Alimin uşaq-

lığı da, gəncliyi də Abşeron-da keçib. Abşeron böyükdür. Amma baxın, görün, Vasim müəllim Abşeronda nə qədər nüfuza malikdir. Nəinki Abşeronu, Azərbaycanı qarış-qarış gəzəsən hamısı Vasim müəllimi tanıyır. Çünki onun apardığı verilişlər – “Haqqın dərgahı”, “Nurdan damlalar” hamının qəlbinə yol tapıb. Belə bir deyim var: “Günəş gündüz nur verər, Ay gecələr, əqlin işığı isə həm gündüzü, həm də gecəni nurlandırır”. Vasim müəllim bu verilişlərdə öz elminin nurunu yorulmadan, xüsusi zövqlə insanlara bəxş edir. Vasim müəllim bir həqiqəti də yaxşı dərk edir ki, insanın yaxşısı xalqa xeyir verəndir, elm öyrədəndir. Bu mənada insanları onun qeyri-adi istedadı və möhkəm məramı malik olduğunu görür və qiymətləndirirlər.

Alimin böyüklüyü, gücü ondadır ki, o, elmini təbliğ edir. Şərqin incisi sayılan Nizamini, Füzulini, digər klassikləri, muğamları təbliğ edən insan əlbəttə ki, pak insan olar. O, oxunan qəzəllərin, şeirlərin hamısının

mənasını bilir. Vasim müəllimin xəmiri bunlardan yoğurulub. Varından, vəzifəsindən asılı olmayaraq o, həmişə ona ehtiyacı olan insanların yanındadır.

Vasim müəllim fəaliyyəti dövründə bir neçə mükafatlara layiq görülmüşdür. Ən dəyərlisi isə möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin səərəncamı ilə aldığı “Şöhrət” ordenidir. Bu gün bütün Şərq dünyasında güclü mövqeyi, rolu olan ən məşhur alimlər, islam dininin professional tədqiqatçıları və təbliğatçıları Vasim müəllimlə görkəmli bir alim, dərin tədqiqatları ilə seçilən şərqşünas-ərəbşünas ustad kimi hesablaşırlar.

Belə bir hörməti qazanmaq təkcə Vasim müəllimin deyil, bütünlükdə Azərbaycan şərqşünaslığı, Azərbaycan ərəbşünaslıq elminin nailiyyəti hesab edilməlidir. Elə buna görə də hər birimizdən müsəlman kimi qürur hissi keçirməyə mənəvi haqqımız vardır.

Akademik Ziyad Səmədzadə